

MARIA BARCELÓ CRESPI
GABRIEL ENSENYAT PUJOL

Flandes i la Mallorca medieval a través dels Pont

(segles XV i XVI)

EDICIONS **DOCUMENTA** BALEAR

2019

1 INTRODUCCIÓ

La raó d'ésser d'aquest llibre –dit de manera sintètica– és triple. D'una banda, ens proposam donar a conèixer la importància d'una família de mercaders mallorquins que, excepte referències puntuals i de caràcter general, fins ara no ha estat estudiada. Sobretot si tenim en compte la magnitud dels seus negocis. I és que els Pont, atesa la documentació que se n'ha conservat, constitueixen una nissaga economicomercantil de primer ordre a la Mallorca de la transició cap a la modernitat. El volum de les empreses en què participen, les quantitats dineràries que mouen, força considerables, i l'àmbit de la seva actuació (tota la Mediterrània, inclosa l'oriental i el nord d'Àfrica, i l'Atlàntic europeu fins al mar del Nord) en fan una dinastia de primer rang dins la Mallorca de l'època. Amb l'afegit, precisament, d'això: de tractar-se d'un grup familiar, amb diferents membres a cada generació dedicats al tràfic mercantil i que s'estén al llarg del temps. En el cas concret dels límits que hem imposat al nostre treball, a través de quatre generacions, en un espai temporal que, a grans trets, abasta des del primer terç del segle XV fins a la meitat de la centúria següent.

En segon lloc, atesa la participació familiar en el comerç amb Flandes (especialment per part de Jordi Pont, que ens ha deixat un manual comptable del viatge que va dur a terme en aquell indret), ens hem proposat oferir una panoràmica del comerç i de les relacions de tota mena que existien entre el regne mallorquí i les terres flamenques. Encara que aquest apartat (el primer dels cinc en què hem estructurat el llibre) té un caràcter contextual, no deixa d'ésser per si sol un estudi sobre la relació mallorquino-flamenca.

I, finalment, dedicam l'última part al comentari i a la transcripció dels tres textos que ens han fornint dos membres de la família,

avi i nét, tots dos anomenats de la mateixa manera, Jordi Pont. Només el del primer havia estat parcialment publicat, mentre que els altres dos (els del nét) eren inèdits.

Tot plegat fa que aquesta família de mercaders d'antuvi sigui mereixedora, pel que fa a la qüestió econòmica i comercial, d'un estudi de major amplitud que el que presentam. En realitat, sobre aquest aspecte, només n'oferim un tast. Això és degut a diferents factors. En primer lloc perquè un treball monogràfic i «exhaustiu» sobre els mercaders Pont podria ser (hauria d'ésser, en el futur) la matèria d'una tesi doctoral. I d'una tesi feta «a l'antiga», quan se suposava que el primer requisit que havia de complir la tesi era ser *voluminosa*. Ho deim així, perquè tant per la magnitud dels negocis familiars com per la documentació que se n'ha conservat, un treball d'aquestes característiques sobre els Pont, si té la pretensió d'ésser «complet», per força ha d'emplenar centenars (o qualche miler) de pàgines. El nostre objectiu, evidentment, no és aquest, ja que una recerca d'aquest tipus no fa part de les línies d'investigació habituals dels dos autors d'aquesta obra. Per això, allò que podem definir com la primera intenció del nostre estudi és la de palesar l'interès de la nissaga dins l'àmbit historicocomercial (amb la illusió d'estimular-ne una recerca més aprofundida), que serveixi per introduir-nos al que constitueix l'altra intencionalitat del treball: analitzar més a fons l'aspecte cultural de la família, que no és gens menor i que és un caire que encara ha estat menys estudiat.

Aquesta és, de fet, la segona raó d'ésser del nostre llibre que apuntàvem al principi: estudiar els Pont des (o a partir) del vessant cultural. D'ençà de fa algunes dècades els dos autors que signam aquestes línies duim a terme de manera conjunta l'estudi de la recepció de la cultura de l'Humanisme a l'illa, amb totes les vessants i variants que presenta, així com els límits de la matèria, objecte de debats en sentit més ampli que ara no fan al cas. Enmig d'aquesta qüestió ens hem trobat amb la nissaga que ara estudiarem. No es tracta, en aquesta ocasió, tant de valorar-ne el caire molt, poc o gens humanista que pugui tenir (aspecte que, per descomptat, tampoc no menystindrem) sinó de presentar algunes creacions sorgides del

clan familiar d'un interès molt notori per a la història cultural. Alguna d'aquestes creacions no és desconeguda però sí que es troba pendent, d'acord amb les exigències de l'erudició actual, d'una profunda revisió i actualització. I alguna altra sí que és inèdita.

En conjunt, doncs, hem de parlar d'una família l'interès de la qual s'estén dins espais diferents. D'acord amb els nostres interessos, ens centrarem de manera preferent en un –el culturalista– i, a mena d'introducció o de primera aproximació, esbrinarem les línies mestres que puguin servir, si fa al cas, a una futura recerca sobre el caire economicomercantil del que, sens dubte, va ésser una de les nissagues comercials més significatives de Mallorca en el període de trànsit entre l'època medieval i la primera Edat Moderna.

En qualsevol cas, la panoràmica general que oferirem sobre els Pont com a mercaders és imprescindible per atènyer l'objectiu de valorar les seves creacions relatives a la faceta cultural. De fet, aquesta última deriva de la primera, almenys pel que fa a l'activitat comptable de Jordi Pont, que prové precisament de la seva tasca mercantívol. Que setanta anys més tard un nét seu ens hagi fornit unes anotacions dietarístiques i un epistolari centrat en una problemàtica de tipus religiós és una circumstància digna d'esment, amb entitat pròpia com per a merèixer un treball específic que valori la faceta més lletrada d'algun dels Pont en la mesura que pertoca.

Aquests tres textos –el comptable, l'epistolari i les anotacions dietarístiques– foren redactats per dos membres de la família, avui i nét. Aquesta és la raó d'ésser bàsica del llibre que ara presentam: l'edició de tres produccions escrites, cadascuna de tenor diferent, elaborades pels dos Jordi Pont. Això confereix, de bell antuvi, una unitat a l'obra, més i tot si tenim en compte que, sense ser tampoc un fet excepcional, no és habitual tenir escrits d'avi i nét, en aquella època. Lògicament l'edició dels textos ens porta, com no podia ser d'una altra manera, a oferir una visió familiar, incidint en l'aspecte que més la defineix i que té més relació amb els escrits: l'activitat mercantil.

Així, doncs, el nostre punt de partida és el viatge que va fer el primer dels dos Jordi Pont a Flandes entre 1459-1460. En relació amb aquest periple va dur a terme un seguit d'anotacions relatives a

diverses despeses que podem considerar quotidianes, que ens forneixen unes informacions valuoses en aquest sentit. Aquest manualet de comptes era conegut, ja que fou editat fa dècades (eliminant les partides repetides), però creiem que calia posar-lo de nou a l'abast, d'acord amb les actuals exigències de l'edició crítica de textos. Amb aquesta intenció vàrem començar el treball, però la recerca ens ha permès conèixer els textos del seu nét, inèdits i d'un altre tenor, així com altres manifestacions relacionades amb la família. Tot plegat ens ha induït a fer aquesta publicació monogràfica sobre el grup familiar dels Pont i els escrits que se'n derivaren.